Identifikační údaje závěrečné práce

Posudek oponenta diplomové práce
Název práce:Učební úlohy ve vybraných učebnicích zeměpisu
Jméno autora: Tomáš Suchomel
Jméno vedoucího: Eduard Hofmann
Počet stran: 94

Obsahové náležitosti

1) Téma a název práce
Téma práce je nosné a plně odpovídá aktuálním výzkumným tématům řešeným na poli mezinárodní didaktiky geografie a školní pedagogiky. Název práce přesně a jasně vymezuje problematiku řešenou v diplomové práci.

2) Cíl práce
Účelem práce bylo rozpracovat teoretická, metodologická a empirická východiska pro zkoumání učebních úloh v učebnicích zeměpisu a pracovních sešitech. Hlavním cílem práce bylo zhodnotit vybrané charakteristiky učebních úloh ve vybraných učebnicích zeměpisu/geografie a jim odpovídajících pracovních sešitech.

3) Struktura práce
Práce je přehledně strukturovaná, řazení kapitol je mírně odlišné od standardu dnes běžně užívaného při psaní empiricko-výzkumných prací v pedagogických vědách[1], kam práce bezesporu patří. Za úvodem práce by měly následovat pasáže týkající se vymezení základních teoretických konceptů práce, shrnutí dosavadního stavu poznání, teprve poté se přistupuje k cílům práce a použitým výzkumným metodám. Teoretická část je ukotvena v relevantní literatuře, jednotlivé části jsou nicméně pouhým kompilátem česky psaných pedagogických a psychologických prací a netvoří tematicky propojenou výkladovou linii. Autor v práci nepoužil žádné zahraniční zdroje (mimo Slovensko), ačkoliv je problematika v zahraničí rozpracována na vysoké odborné úrovni. Proporční rozdělení jednotlivých kapitol teoretické části je nekonzistentní. Více než 20 stran textu je věnováno cílům vzdělávání, oproti tomu základnímu teoretickému konceptu práce – učebním úlohám – je věnováno cca 10 stran. Vztah mezi cíli vzdělávání a učebními úlohami není tematizován.

4) Metodologie závěrečné práce
Hlavní výzkumnou metodou je kvantitativní obsahová analýza vybraných charakteristik učebních úloh v 7 současných učebnicích zeměpisu a 4 pracovních sešitech. Pro zhodnocení učebních úloh autor použil osvědčenou Bloomovu taxonomii kognitivních cílů a kategoriální systém vlastní konstrukce vycházející z očekávaných výstupů vyučovacího předmětu zeměpis v RVP ZV.

5) Odborné obsahové hodnocení práce
Teoretická část práce je podrobně a přehledně rozpracována, chybí nicméně hlubší ukotvení v pedagogické/oborově didaktické teorii, zejména směrem k výzkumu učebnic a jejich užívání v reálné školní praxi, konceptu příležitostí k učení a zejména k cílům geografického vzdělávání. Autor prokázal pouze částečnou znalost adekvátních teoretických zdrojů. Empirická část také vykazuje jisté rezervy, zejména autorem navržený výzkumný nástroj hodnocení souladu učebnic s očekávanými výstupy v RVP ZV. Kategorizace jednotlivých učebních úloh podléhá významnému subjektivnímu zkreslení, ocenil bych spíše výzkum menšího počtu učebnic a detailní ověření psychometrických charakteristik použitého výzkumného nástroje (měření míry shody mezi dvěma hodnotiteli aj.).
K práci mám výhrady také v rovině ideové. Ačkoliv autor na několika místech poukazuje na to, že hlavní cílovou kategorií školního vzdělávání jsou (klíčové) kompetence, tuto skutečnost ve výzkumu nezohledňuje. Učební úlohy jsou v práci vztahovány pouze k očekávaným výstupům předmětu zeměpis. Na základě přiřazení učebních úloh v učebnicích a pracovních sešitech k očekávaným výstupům RVP ZV nicméně není možné přehnaně zobecňovat, že „učebnice a pracovní sešity odpovídají požadavkům RVP ZV" (s. 81). Autor v práci zcela opomíjí skutečnost, že očekávané výstupy nutně nemusejí vést k utváření a rozvíjení klíčových kompetencí. Stejně tak autor vztahuje učební úlohy ve zkoumaných učebnicích a pracovních sešitech pouze ke kognitivní doméně (Bloomova taxonomie), doména afektivní ve výzkumu nebyla sledována, ačkoliv je neméně

[1] http://www.aera.net/uploadedFiles/Publications/Journals/Educational_Researcher/3506/12ERv35n6_Standard4Report%20.pdf

důležitá. Souvisí to zřejmě s chybějícím rozpracováním cílů geografického vzdělávání v teoretické části práce a zúžením obsahu RVP ZV pouze na pasáže věnované geografickému vzdělávání.
I přes výše uvedené nedostatky je možné konstatovat, že autor přinesl nové empirické poznatky o vlastnostech současných učebnic zeměpisu/geografie, se kterými bude možné dále výzkumně pracovat. Osobně mne například zaujalo, že ve většině případů mají učební úlohy v pracovních sešitech nižší kognitivní náročnost oproti úlohám v učebnicích. Tyto a další drobné postřehy ovšem v práci bohužel nejsou tematizovány. Autor většinou setrvává v deskriptivní rovině, výsledky svého výzkumu hlouběji neanalyzuje, neinterpretuje a nereflektuje. Převládající povrchní deskriptivní charakteristika výzkumných dat (výjimkou je kap. 8.1.2) snižuje kvalitu poměrně pečlivě zpracované diplomové práce.

6) Naplnění cílů práce
Cíle práce byly splněny. Práce přináší cenné empirické poznatky, není o ní nicméně možné prohlásit, že přispívá k rozvoji pedagogické/oborově didaktické teorie a metodologie, ačkoliv k tomu má potenciál. Navzdory tomuto nedostatku autor prokázal schopnost interpretovat empirická data a vést vědeckou diskusi na zvolené téma včetně návrhu doporučení pro pedagogickou praxi. Doporučení pro pedagogickou praxi jsou nicméně pouhým výčtem učebních úloh, se kterými je možné pracovat ve výuce zeměpisu.

6) Hodnocení originality práce
Práce přináší nová a zajímavá empirická zjištění. Na první pohled je patrné, že autor pracoval systematicky, dlouhodobě a pečlivě, dílčí výzkumné postupy jsou zpracovány transparentně do té míry, že práci je možné považovat za originální příspěvek k problematice, která je v českém oborově didaktickém kontextu nyní na vzestupu.

Formální a stylistické náležitosti

8) Jazyková úroveň a stylistika
Autor prokázal, že je schopen samostatné vědecké tvůrčí činnosti v oboru pedagogika/didaktika geografie. Práce má patřičnou logickou strukturu a obsahuje minimum pravopisných a stylistických chyb.

9) Korektnost citací a práce se zdroji
Autor prokázal schopnost práce s různými (teoretickými) zdroji, zacházel s nimi korektně a podle platné normy. Rozlišuje mezi citací přímou a nepřímou a odkazuje na zdroje vhodným způsobem. Ocenil bych, kdyby autor k použité literatuře přistupoval více kriticky a synteticky.

10) Rozsah práce
Práce svým rozsahem odpovídá požadavkům kladeným na tento typ prací.

Návrh otázek, které má student zodpovědět v rámci obhajoby, aby prokázal, že problematice rozumí a dobře se v ní orientuje:
1) Jaký je vztah mezi cíli vzdělávání a učebními úlohami?
2) Jak autor vysvětluje absolutní absenci učebních úloh 6. úrovně Bloomovy taxonomie ve zkoumaných učebnicích a pracovních sešitech?
3) Některé z učebních úloh spadají dle hodnocení autora až do čtyř očekávaných výstupů dle RVP ZV. Jaké jsou výhody a nevýhody těchto „komplexních" učebních úloh?

Student prokázal naplnění cílů a požadavků, které jsou na něj kladeny charakterem studovaného oboru a projektem závěrečné práce. Diplomová práce splňuje obsahové i formální požadavky standardně kladené na tento typ prací, a proto ji doporučuji k obhajobě.

Návrh hodnocení na základě posouzení práce: C

12. května 2010

Petr Knecht